

МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПРАЦІ

ЄРМОЛЕНКО О. А.

УДК 331.52

Єрмоленко О. А. Методи регулювання вітчизняного ринку праці

У статті проаналізовано наявні методи державного регулювання ринку праці. Обґрунтовано необхідність здійснення державного регулювання ринку праці в Україні, оскільки як на регіональному, так і на національному рівні він потребує регульованих змін і налагодження стійких двосторонніх зв'язків із світовим ринком праці. В умовах глобалізації це питання є досить актуальним, оскільки ринок праці України знаходиться на стадії адаптації до світового економічного простору. Роль держави у цілепокладанні та як регулятора процесу адаптації є дуже значною, враховуючи нинішню ситуацію на ринку праці України і зважаючи на стан світового ринку праці. Метою даної статті є розгляд підходів щодо методів регулювання ринку праці та визначення їх ефективності. Після проведеного дослідження існуючих методів запропоновані такі висновки: наявність великого різноманіття методів регулювання ринку праці пов'язане не з невизначеністю в їх дієвості, а навпаки, з можливістю вирішення поставлених задач за допомогою застосування багатоваріантного сполучення наявних методів регулювання. Також велика кількість методів регулювання пов'язана з різноманіттям існуючих проблем, що виникають при формуванні та функціонуванні ринку праці. Вирішення сучасних проблем ринку праці потребує комплексних заходів, які можуть бути реалізовані за допомогою методів державного регулювання. Їх вибір залежить від багатьох складових: насамперед, від самої проблеми (час її виникнення, нагальність вирішення, наслідки), наявності коштів у відповідному бюджеті чи фонді, можливості застосування тих чи інших методів до вирішення проблеми на відповідному рівні управління тощо.

Ключові слова: ринок праці, методи, державне регулювання.

Табл.: 1. **Бібл.:** 16.

Єрмоленко Олексій Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент, кафедра управління персоналом та економіки праці, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: o.jermolenko@mail.ru

УДК 331.52

Єрмоленко А. А. Методы регулирования отечественного рынка труда

В статье проанализированы существующие методы государственного регулирования рынка труда. Обоснована необходимость осуществления государственного регулирования рынка труда в Украине, поскольку как на региональном, так и на национальном уровне он требует регулируемых изменений и налаживания устойчивых двусторонних связей с мировым рынком труда. В условиях глобализации этот вопрос является весьма актуальным, поскольку рынок труда Украины находится на стадии адаптации к мировому экономическому пространству. Роль государства в целеполагании и как регулятора процесса адаптации является очень значительной, учитывая нынешнюю ситуацию на рынке труда Украины и принимая во внимание состояние мирового рынка труда. Целью данной статьи является рассмотрение подходов относительно методов регулирования рынка труда и определение их эффективности. После проведенного исследования существующих методов предложены следующие выводы: наличие большого разнообразия методов регулирования рынка труда связано не с неопределенностью в их действенности, а, наоборот, с возможностью решения поставленных задач с помощью применения многовариантного сочетания имеющихся методов регулирования. Также большое количество методов регулирования связано с многообразием существующих проблем, возникающих при формировании и функционировании рынка труда. Решение современных проблем рынка труда требует комплексных мер, которые могут быть реализованы с помощью нескольких методов государственного регулирования. Их выбор зависит от многих составляющих: прежде всего, от самой проблемы (время ее возникновения, неотложность решения, последствия), наличия средств в соответствующем бюджете или фонде, возможности применения тех или иных методов к решению проблемы на соответствующем уровне управления и прочее.

Ключевые слова: рынок труда, методы, государственное регулирование.

Табл.: 1. **Библ.:** 16.

Єрмоленко Алексей Анатольевич – кандидат экономических наук, доцент, кафедра управления персоналом и экономики труда, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: o.jermolenko@mail.ru

UDC 331.52

Yermolenko O. A. Methods of Regulation of the Domestic Labour Market

The article analyses existing methods of state regulation of the labour market. It justifies a necessity of exercising state regulation of the labour market in Ukraine, since it requires regulated changes and establishment of stable bilateral links with the world labour market both at the regional and national levels. This issue is quite topical under conditions of globalisation, since the labour market of Ukraine is in the stage of adaptation to the world economic environment. The role of the state in the goal-setting and as a regulator of the process of adaptation is very significant, taking into account the current situation in the labour market of Ukraine and the state of the world labour market. The goal of this article is consideration of approaches with respect to methods of regulation of the labour market and determination of their effectiveness. After conducting the study of existing methods the article offers the following conclusions: availability of a big variety of methods of regulation of the labour market is connected not with uncertainty in their effectiveness but, on the contrary, with a possibility of solving the set tasks with the help of application of a multi-variant combination of the existing methods of regulation. Also, a big number of methods of regulation is connected with a variety of the existing problems arising during formation and functioning of the labour market. Solution of the modern problems of the labour market requires complex measures, which could be realised with the help of several methods of state regulation. Their selection depends on a number of components: first of all, on the problem itself (time of its origination, urgency of solution, and consequences), availability of funds in the relevant budget or fund, possibility of application of different methods to solution of the problem at a certain level of administration, etc.

Key words: labour market, methods, state regulation.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 16.

Yermolenko Olexij A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Personnel Management and Labour Economics, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: o.jermolenko@mail.ru

Ринок праці як на регіональному, так і на національному рівнях потребує регульованих змін і налагодження стійких двосторонніх зв'язків із світовим ринком праці. В умовах глобалізації це питання є досить актуальним, оскільки ринок праці України знаходиться на стадії адаптації до світового економічного простору. Роль держави у цілепокладанні та як регулятора процесу адаптації є дуже значною, враховуючи нинішню ситуацію на ринку праці України і зважаючи на стан світового ринку праці.

Метою регулювання будь-якої соціальної системи є впровадження відповідних заходів, направлених на стабілізацію як самої системи, так і її основних параметрів та складових [1].

Можна погодитися з думкою В. Васильченко про те, що «державне регулювання ринку праці й зайнятості» є вагомою частиною державного регулювання економічними і соціальними процесами [2]. Адаже зайнятість відображає загальний рівень розвитку всієї національної економіки.

Питаннями державного регулювання і функціонування ринку праці, а також його окремих елементів як на національному, так і на регіональному рівнях присвячено праці таких науковців, як Лібанова Е. М., Богиня Д. П., Онікієнко В. В., Лукінов І. І., Долішній М. І., Колот А. М., Єсінова Н. І., Міненко В. Л., Качан Є. П., Буряк Ю. П., Зуб М. Я, Дружиніна В. В. та інші.

Метою даної статті є розгляд підходів щодо методів регулювання ринку праці та визначення їх ефективності.

Необхідність державного впливу на ринок праці Е. Лібанова пояснює тим, що демократична держава повинна створити рівні можливості для всіх своїх громадян,

а тому метою урядового контролю за ринком праці є захист добробуту окремих осіб, а не вплив на систему економічного (промислового) розвитку. Виходячи з цього, необхідно визначити, що концептуально політика ринку праці має різні цілі, які не завжди є сталими [3, с. 123].

У словниках термін «метод» визначається як систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити для виконання певної задачі, досягнення мети. Або шлях, спосіб, прийом теоретичного дослідження чи практичного здійснення чого-небудь [4]. Отже, говорячи про методи регулювання ринку праці, ми маємо розуміти деяку сукупність заходів, які необхідно здійснити уповноваженим органам з метою функціонування та розвитку ринку праці.

Багато науковців займалися дослідженням методів регулювання ринку праці, але донині не існує єдиної їх системи. У табл. 1 пропонується висвітлення українськими науковцями сучасних класифікацій методів регулювання.

Як видно з табл. 1, існує досить велика кількість підходів щодо методів регулювання ринку праці. Але виходячи з визначення терміна «методи регулювання ринку праці», – це лише загальні назви тих заходів, що плануються для покращення функціонування та розвитку ринку праці.

Дослідник проблем ринку праці Міненко В. Л. пояснює, що державне регулювання ринку праці передбачає використання всього спектра сукупності як традиційних, так і специфічних методів, прийомів, засобів. У загальному вигляді, враховуючи особливості й специфіку методів для розробки, прийняття і реалізації регуляторних дій держави у сфері ринку праці, вони об'єднані в такі групи: правові, економічні, фінансово-кредитні, статистичні, організаційні, інформаційні.

Таблиця 1

Методи регулювання ринку праці

№ з/п	Автор	Методи регулювання
1	Петюх В. М. [5], Буряк П. Ю [6], Васильченко В. С. [2]	Активні та пасивні методи
2	Дружиніна В. В. [7]	1. За часом дії: поточні і перспективні. 2. За етапністю: проміжні, кінцеві. 3. За результатом дії: позитивні, негативні. 4. За балансом: пропозиції, попиту. 5. За намірами: стимулюючі, відновні. 6. За характером дії: активні, пасивні. 7. За наслідками: зворотні, незворотні. 8. За способом дії: прямі, побочні
3	Міненко В. Л. [8]	Групи методів, що використовуються у державному регулюванні ринку праці: правові, економічні, фінансово-кредитні, статистичні, організаційні, інформаційні
4	Зуб М. Я. [9]	За характером впливу: правові, економічні, соціологічні, евристичні, організаційно-адміністративні, організаційно-впорядкувальні, інформаційні, пропагандні, договірні, погоджувально-арбітражні, примирні, партисипативні. За ознакою напрямку впливу: прямої та опосередкованої дії. За ознакою форми впливу: кількісні та якісні
5	Бець М. Т., Сокіл Ю. Р. [10]	Економічні, адміністративні, якісні, кількісні
6	Качан Є. П. [11]	Нормативно-правові, соціально-економічні, фінансово-вартісні, організаційно-економічні, процентні ставки, цільові економічні фонди, амортизаційні відрахування, інвестиції, кредити тощо, які опосередковано впливають на ринок праці

Ці групи методів мають прямий або опосередкований вплив [8].

Кожен вид запропонованих методів знаходить своє безпосереднє застосування. Так, наприклад, дослідники Заблодська І. В. та Пудов К. О. пропонують використовувати статичний метод у розрахунках орієнтовної місткості ринку праці м. Луганськ для здійснення економічного обґрунтування регулювання регіонального ринку праці [12].

Зуб М. Я. подає визначення методів регулювання ринку праці як систему різного роду важелів, за допомогою яких здійснюється координація та корекція соціально-трудова процесів, а саме: зайнятості, безробіття тощо та пропонує поділяти їх за характером впливу на правові, економічні, соціологічні, евристичні, організаційно-адміністративні, інформаційні, договірні, організаційно-впорядкувальні, погоджувально-арбітражні посередницькі, примирні, партисипативні, пропагандні. За ознакою напряму впливу методи регулювання ринку праці можна поділити на дві основні групи: методи прямої та опосередкованої дії. За ознакою форми впливу методи можна виділити дві основні групи: кількісні, які передбачають вплив із використанням кількісних показників; якісні, які передбачають вплив із використанням якісних показників. Основні методичні засади регулювання ринку праці базуються передусім на використанні кількісних методів (математичних і статистичних). Однак кількісні методи не завжди враховують особливості та ймовірність виникнення синергетичного ефекту [9].

Науковці Бець Т. М. та Сокіл Ю. Р. приділяють увагу двом методам регулювання ринку праці – це економічні та адміністративні методи, але наголошують, що їх реалізація має бути спрямована на формування кількісних і якісних ознак пропозиції робочої сили при неуклінному зростанні кількості нових робочих місць. Кількісні передбачатимуть регулювання кількості спеціалістів усіх галузей, необхідних на конкретному етапі розвитку держави, а якісні висуватимуть вимоги, яким повинні відповідати трудові ресурси відповідної кваліфікації для якісного і ефективного виконання покладених на них роботодавцем завдань з урахуванням можливостей і потреб учасників ринку праці [10].

Є. П. Качан виділяє основні функціональні блоки методів державного регулювання ринку праці, які дають змогу охопити набір його інструментів та засобів [11]:

- ✦ нормативно-правові, що визначають правові рамки встановлення відповідності між попитом на робочу силу та її пропозицією, збільшення місткості ринку праці та зростання рівня зайнятості населення;
- ✦ соціально-економічні, тобто вплив окремих важелів політики оплати праці та доходів на обсяги пропозиції робочої сили та її структуру, формування механізму трудової мотивації;
- ✦ фінансово-вартісні, що охоплюють широкий спектр важелів (доход і прибуток);
- ✦ процентні ставки, цільові економічні фонди, амортизаційні відрахування, інвестиції, креди-

ти тощо, які опосередковано впливають на ринок праці;

- ✦ організаційно-економічні, що полягають у розширенні спектра основних функцій державної служби зайнятості та підвищенні якості послуг, які вона надає населенню.

Група дослідників – Петюх В. М., Буряк П. Ю., Васильченко В. С. та інші – розділяють існуючі методи на активні та пасивні (або методи активного та пасивного впливу) [2; 5; 6].

Так, Буряк П. Ю. зазначає, що активні методи регулювання ринку праці можуть включати заходи щодо:

- ✦ забезпечення соціального партнерства;
- ✦ сприяння забезпеченню ефективної зайнятості, запобігання безробіттю, створення нових робочих місць та умов для розвитку підприємництва;
- ✦ добровольності та відсутності примушування громадян щодо вибору сфери діяльності й робочого місця;
- ✦ інформування населення про наявність вакантних робочих місць;
- ✦ дотримання комплексності заходів щодо регулювання зайнятості населення;
- ✦ підтримки працездатних громадян у працездатному віці, які потребують соціального захисту;
- ✦ забезпечення заходів запобіжного характеру щодо регулювання зайнятості населення та відтворення робочих місць;
- ✦ певної гарантії зайнятості [6].

Позиція Васильченко В. С. не суперечить попередньому досліднику. Він наголошує на важливості пасивних методів регулювання та розкриває класифікацію засобів пасивного регулювання зайнятості:

- ✦ *за об'єктами впливу*: населення та його окремі групи, працівники та його окремі групи, а також підприємці та їх окремі групи, трудові відносини;
- ✦ *за напрямками впливу*: засоби збільшення (зменшення) пропозиції робочої сили на ринку праці; засоби збільшення (зменшення) попиту на ринку праці; засоби впливу на структуру попиту та пропозиції робочої сили; засоби збільшення відповідності попиту і пропозиції;
- ✦ *за формою впливу*: прямі та непрямі;
- ✦ *за характером впливу*: заохочувальні, обмежувальні, захисні та заборонні;
- ✦ *за змістом*: економічні, адміністративні та адміністративно-економічні;
- ✦ *за рівнем впливу*: загальнодержавні, регіональні, галузеві, внутрішньофірмові;
- ✦ *за джерелами фінансування*: держбюджет, позабюджетні кошти, кошти комерційних організацій.

В основу вибору тих чи інших засобів регулювання ринку праці покладено аналіз і прогноз ситуації на ринку праці, визначення ступеня переваги кожного із засобів, оцінку наслідків використання тих чи інших засобів, аналіз ступеня узгодженості використаних запропонованих засобів, різноспрямованості їхніх наслідків [2, с. 35 – 36].

Розглянемо більш детально вищезначені методи та визначимо ефективність їх застосування у державному регулюванні ринку праці.

Економічні методи (соціально-економічні) діють опосередковано на ринок праці та повинні спрямовуватися на забезпечення сприятливих умов функціонування та розвитку вітчизняного ринку праці.

До основних інструментів економічного впливу на ринок праці належать: фінансування, грошово-кредитна політика, фіскальна політика, політика оплати праці. До економічних методів відносять, наприклад, підтримку економічно доцільних робочих місць, організацію громадських робіт, спеціалізоване інвестування для створення нових робочих місць, підтримку малого бізнесу тощо [13].

Завдяки економічним методам втручання держави у функціонування ринку праці, таким, як державні витрати, податки, пільги, субсидії, облікова ставка позичкового відсотка, інвестиції, мінімальна заробітна плата, соціальні виплати тощо, обираються пріоритетні напрямки оптимістичного чи песимістичного розвитку подій на ринку праці та, відповідно, у системі мотивації населення до формування певної трудової поведінки у сфері зайнятості. Дані методи передбачають економічну зацікавленість всіх суб'єктів господарювання в тому, щоб вони здійснювали свою діяльність у межах прийнятого законодавства [9, с. 196].

Але, як було вказано вище, економічні методи здійснюють не прямий, а опосередкований вплив на ринок праці, тому доволі проблематичним є визначення ефективності від їх застосування, тобто неможливо прямо розрахувати ефект від матеріальних стимулів, економічних планів тощо.

Адміністративні методи (організаційно-адміністративні) – це інструменти прямого впливу держави на регулювання ринку праці. Ці методи представлені у формі наказів, розпоряджень, постанов, які дозволяють, забороняють і нормують окремі напрямки діяльності у сфері зайнятості. До адміністративних методів відносять зменшення пенсійного віку й тривалості робочого періоду, обмеження кількості робочих місць і можливостей сумісництва для однієї людини [13, с. 14].

Адміністративні методи відрізняє від інших методів їх характерна відповідність нормам, що діють на певному рівні управління, а також актам і розпорядженням вищестоящих органів управління [9, с. 197]. Ці методи застосовуються найчастіше разом з економічними, що й виявляє їхню найвищу ефективність у регулюванні ринку праці.

Правові методи (нормативно-правові) базуються на законах, указах, урядових постановах, інструкціях, відображаючи точку зору суспільства на ті чи інші явища і процеси, формуючи правовий простір, сприятливий для досягнення відповідності між попитом на робочу силу та її пропозицією, збільшення місткості ринку праці та зростання рівня зайнятості населення тощо. Правові методи регулювання ринку праці створюють основу для впливу держави на ринок праці адміністративними методами [9, с. 196].

Правові методи є основою для адміністративних. Ефект правових методів регулювання ринку праці знижується у зв'язку з протиріччями між прийнятими законами, постановами і рішеннями, які приймаються урядом та органами виконавчої влади на місцях. Низьким залишається і рівень виконання рішень та постанов [14, с. 43].

Останнім часом дедалі більше вчених наголошують на доцільності застосування *соціологічних методів* [15, с. 243] при регулюванні ринку праці. Ці методи доцільно застосовувати на мікрорівні – на рівні окремих підприємств – для визначення місця працівника в колективі, для більш ефективного застосування мотиваційного механізму, вирішення трудових конфліктів на різних рівнях ієрархії управління тощо. Якщо ж до соціологічних методів приєднати ще й *психологічні* (евристичні), то у результаті такого симбіозу можна досягнути таких напрямків регулювання відносин на ринку праці, як формування ефективної мотивації до праці підлітків та молоді, розвиток духовних цінностей та психологічних настанов до активної трудової діяльності. Психологічні методи направлені на внутрішній світ працівника, пов'язані з його творчим мисленням та внутрішньою мотивацією. Ці методи вимагають індивідуалізованого підходу до конкретно окремого працівника. Такими методами можна назвати різноманітні психологічні тренінги, психологічну терапію та реабілітацію тощо. Їхня ефективність доведена на практиці, але потребує індивідуального підходу до працівника чи шукача роботи.

Статистичні методи застосовуються для аналізу ринку праці як на регіональному, так і на національному рівнях. Їх використання дозволяє доволі швидко виявляти проблемні моменти, що виникають на ринку праці, і, застосовуючи інші методи, ліквідувати або зводити до мінімуму негативні наслідки. Статистичні методи застосовуються як допоміжні для аналізу ситуації, що склалася на ринку праці – це метод статистичного спостереження, кореляційний аналіз, регресійний аналіз, факторний аналіз та інші.

Договірні методи, що використовуються в соціально-трудої сфері, покликані сприяти проведенню консультацій, переговорів між соціальними партнерами та укладенню системи угод і договорів на різних рівнях соціально-трудої відносин. Використання цих методів – основа функціонування соціального партнерства [16].

Застосування методів *«погодження інтересів»* (погоджувально-арбітражних) засновується на принципах соціального партнерства, механізм дії яких може бути представлений з позиції інтересів працівника, підприємства, держави; використання посередницьких, примирних методів має на меті запобігати трудовим конфліктам і залагоджувати їх без соціальних потрясінь і руйнівних процесів [16, с. 7 – 37].

Партисипативні методи передбачають запровадження сучасних форм і методів участі найманих працівників в управлінні виробництвом, у прийнятті та реалізації організаційно-управлінських нововведень [16, с. 7 – 37].

ВИСНОВКИ

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, необхідно зробити такі висновки:

- ✦ наявність різноманіття методів пов'язане не з невизначеністю в їх дієвості, а навпаки, з можливістю вирішення поставлених завдань за допомогою застосування багатоваріантного сполучення наявних методів регулювання;
- ✦ наявність великої кількості методів регулювання також пов'язане з різноманіттям існуючих проблем, що виникають при формуванні та функціонуванні ринку праці;
- ✦ вирішення сучасних проблем ринку праці потребує комплексних заходів, які можуть бути реалізовані за допомогою кількох методів державного регулювання;
- ✦ вибір методів залежить від багатьох складових: насамперед, від самої проблеми (час її виникнення, нагальність вирішення, наслідки), наявність коштів у відповідному бюджеті чи фонді, можливість застосування тих чи інших методів до вирішення проблеми на відповідному рівні управління та інше. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Баланда А. Л.** Державне регулювання ринку праці в контексті забезпечення національної безпеки України / А. Л. Баланда // Університетські наукові записки. – 2007. – № 1(21). – С. 323 – 329.
2. **Васильченко В. С.** Державне регулювання зайнятості / В. С. Васильченко. – К.: КНЕУ, 2003. – 289 с.
3. **Лібанова Е. М.** Ринок праці : [навч. посіб.] / Е. М. Лібанова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
4. Толковий словарь русского языка. В 4 т. : Т. 2: Л – Ояловеть / [Сост. С. И. Ожегов, Д. Н. Ушаков и др. ; Гл. ред. Б. М. Волин и др.]. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1938. – 1040 с.
5. **Петюх В. М.** Формування робочої сили в ринкових умовах / В. М. Петюх. – К.: Знання, 2003. – 226 с.
6. **Буряк П. Ю.** Економіка праці й соціально-трудова відносини : [навч. посіб.] / П. Ю. Буряк, Б. А. Карпінський, М. І. Григор'єва. – К.: ЦУЛ, 2004. – 438 с.
7. **Дружиніна В. В.** Механізм державного регулювання ринку праці: теоретичний аспект / В. В. Дружиніна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 4. – Т. 4. – С. 67 – 71.
8. **Міненко В. Л.** Державне регулювання ринку праці та зайнятості: теоретичний аспект / В. Л. Міненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu/2009_2/
9. **Зуб М. Я.** Методологічні основи формування регіонального ринку праці / Я. М. Зуб // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 2(10). – С. 192 – 199.
10. **Бець Т. М.** Управління ринком праці в Україні як фактор суспільного розвитку / Т. М. Бець, Ю. Р. Сокол // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 739. – С. 399 – 407.
11. **Качан Є. П.** Принципи та методи формування регіональної політики ринку праці / Є. П. Качан // Зайнятість та ринок праці : міжвідом. наук. зб. – К., 2001. – Вип. 15. – С. 3 – 16.
12. **Заблодська І. В.** Економічне обґрунтування регулювання місткості регіонального ринку праці / І. В. Заблодська, К. О. Пудов // Прометей. – 2011. – № 3(36). – С. 51 – 55.
13. **Стадницький Ю. І.** Заходи активного та пасивного регулювання ринку праці / Ю. І. Стадницький, Т. О. Коропечка, Л. П. Щуцька // Сталій розвиток економіки. – 2012. – № 1(11). – С. 13 – 16.
14. **Швайка Л. А.** Державне регулювання економіки : [навч. посіб.] / А. Л. Швайка. – К.: Знання, 2006. – 435 с.
15. **Маслов Е. В.** Управление персоналом предприятия / Е. В. Маслов ; под. ред. П. В. Шеметова. – М.: ИНФРА-М; Новосибирск : НГАЭиУ, 1999. – 312 с.
16. **Тумакова С. В.** К вопросу о структуре экономического механизма государственного регулирования рынка рабочей силы / С. В. Тумакова // Вісник Хмельницького національного університету. Серія : Економічні науки. – 2008. – Т. 2. № 5. – С. 182 – 187.

REFERENCES

- Balanda, A. L. "Derzhavne rehulivannia rynku pratsi v konteksti zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy" [State regulation of the labor market in the context of national security of Ukraine]. *Universytetski naukovyi zapysky*, no. 1(21) (2007): 323-329.
- Buriak, P. Yu., Karpynskiy, B. A., and Hryhor'ieva, M. I. *Ekonomika pratsi i sotsialno-trudovi vidnosyny* [Labor Economics and Labor Relations]. Kyiv: TsUL, 2004.
- Bets, T. M., and Sokil, Yu. R. "Upravlinnia rynkom pratsi v Ukraini iak faktor suspilnoho rozvytku" [Managing labor market in Ukraine as a factor of social development]. *Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha»*, no. 739 (2012): 399-407.
- Druhynina, V. V. "Mekhanizm derzhavnoho rehulivannia rynku pratsi: teoretychnyi aspekt" [The mechanism of state regulation of the labor market: a theoretical perspective]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 4, no. 4 (2010): 67-71.
- Kachan, Ye. P. "Pryntsyipy ta metody formuvannia rehionalnoi polityky rynku pratsi" [Principles and methods of forming a regional labor market policy]. *Zainiatist ta rynek pratsi*, no. 15 (2001): 3-16.
- Libanova, E. M. *Rynok pratsi* [Labor market]. Kyiv: Tsentralna naukova literaturna spetsializatsiia, 2003.
- Minenko, V. L. "Derzhavne rehulivannia rynku pratsi ta zainiatosti: teoretychnyi aspekt" [State regulation of the labor market and employment: a theoretical perspective]. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu/2009_2/.
- Maslov, E. V. *Upravlenie personalom predpriiatiia* [Personnel management company]. M.; Novosibirsk: INFRA-M; NGAEiU, 1999.
- Ozhegov, S. I., and Ushakov, D. N. *Tolkovyvy slovar russkogo iazyka* [Dictionary of Russian language]. Moscow: Gos. izd-vo inostr. i nats. slov., 1938.
- Petiukh, V. M. *Formuvannia robochoi sylly v rynkovykh umovakh* [Formation of labor market conditions]. Kyiv: Znanntia, 2003.
- Stadnytskyi, Yu. I., Koropetska, T. O., and Shchutka, L. P. "Zakhody aktyvnoho ta pasyvnoho rehulivannia rynku pratsi" [Measures of active and passive labor market]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 1(11) (2012): 13-16.
- Shvaika, A. L. *Derzhavne rehulivannia ekonomiky* [State regulation of the economy]. Kyiv: Znannia, 2006.

Tumakova, S. V. "K voprosu o strukture ekonomycheskoho mekhanizma hosudarstvennoho rehulyrovannya rynku rabochei syly" [On the structure of the economic mechanism of state regulation of the labor market]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 2, no. 5 (2008): 182-187.

Vasychenko, V. S. *Derzhavne rehulivannia zainiatosti* [Government regulation of employment]. Kyiv: KNEU, 2003.

Zub, Ya. M. "Metodolohichni osnovy formuvannia rehionalnoho rynku pratsi" [Methodological Foundations of the regional labor market]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, no. 2(10) (2011): 192-199.

Zablodska, I. V., and Pudov, K. O. "Ekonomichne obgruntuvannia rehulivannia mistkosti rehionalnoho rynku pratsi" [The economic justification for regulating the capacity of the regional labor market]. *Prometei*, no. 3(36) (2011): 51-55.

УДК 336.7:519.866:159.943

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАДНОЇ ПОВЕДІНКИ АГЕНТІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ

СОЛОДУХІН С. В.

УДК 336.7:519.866:159.943

Солодухін С. В. Методологічний аналіз стадної поведінки агентів на фінансових ринках

У статті розглянуто методологічні підходи до аналізу стадної поведінки агентів на фінансових ринках, а також досліджено основи агентного моделювання процесів прийняття рішень з урахуванням стадності.

Ключові слова: фінансові ринки, прийняття рішень, стадна поведінка, інформованість агентів, моделювання.

Табл.: 2. **Формул.:** 2. **Бібл.:** 8.

Солодухін Станіслав Володимирович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики, Запорізька державна інженерна академія (пр. Леніна, 226, Запоріжжя, 69006, Україна)

УДК 336.7:519.866:159.943

Солодухін С. В. Методологический анализ стадного поведения агентов на финансовых рынках

В статье рассмотрены методологические подходы к анализу стадного поведения агентов на финансовых рынках, а также исследованы основы агентного моделирования процессов принятия решений с учетом стадности.

Ключевые слова: финансовые рынки, принятие решений, стадное поведение, информированность агентов, моделирование.

Табл.: 2. **Формул.:** 2. **Библ.:** 8.

Солодухін Станіслав Владимирович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики, Запорізька державна інженерна академія (пр. Леніна, 226, Запоріжжя, 69006, Україна)

UDC 336.7:519.866:159.943

Solodukhin S. V. Methodological Analysis of Gregarious Behaviour of Agents in the Financial Markets

The article considers methodological approaches to analysis of gregarious behaviour of agents in the financial markets and also studies foundations of the agent modelling of decision making processes with consideration of the gregarious instinct.

Key words: financial markets, decision making, gregarious behaviour, information awareness of agents, modelling.

Tabl.: 2. **Formulae:** 2. **Bibl.:** 8.

Solodukhin Stanislav V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, department of economic cybernetics, Zaporizhka State Engineering Academy (pr. Lenina, 226, Zaporizhia, 69006, Ukraine)

Останнім часом на фінансових ринках значно ускладнилися процеси ціно- та курсоутворення, що характеризуються високою волатильністю процентних ставок, курсів валют, вартості цінних паперів, металів, сировинних активів. У таких умовах для агентів, які приймають рішення на фінансових ринках, характерна інформаційна неповнота, асиметричність інформації, що спонукає інвесторів активно шукати нові джерела інформації: новини, огляди, аналітичні звіти, а також звертати увагу на рішення інших учасників ринку. Саме дії інших ринкових агентів з купівлі або продажу того чи іншого активу в деяких випадках стають визначальною інформацією для прийняття рішення. Така поведінка агентів в економічній літературі отримала назву «стадна поведінка» (*herd behavior*) [1 – 3] і пов'язана з проявом масових однакових дій, які можуть надавати як позитивний вплив на динаміку ринкових показників, так і призводити до негативних наслідків – утворення спекулятивних фінансових ««бульбашок»», падіння індексів фінансових ринків, банкрутства компаній, рецесії. Отже, вивчення мотивів економічно активних агентів при забезпеченні процесів прийняття рішень на фінансових ринках є актуальним завданням досліджень у сфері управлінських фінансів. Економічні парадигми,

засновані на ідеології раціональної поведінки активних агентів, що функціонують в умовах повного детермінізму, далеко не завжди виявляються адекватними реальним економічним процесам. Найчастіше прийняття рішень суб'єктами здійснюється в умовах обмеженої інформованості, невизначеності, що призводить до підвищення значущості нерациональних мотивів і психологічних переваг агентів. Основою для підвищення достовірності економічних моделей може виступити рефлексивний підхід, заснований на синтезі психологічних мотивів і економічних інтересів, що дозволяє врахувати особливості мислення і поведінки економічних агентів. Аспекти колективної поведінки агентів досліджені у роботах Х. Лебенстайна, Л. Фестінгера, І. Джаніса, М. Грановеттера, нобелівських лауреатів Г. Саймона, Д. Акерлофа, Д. Стігліца, Т. Шеллінга, Д. Канемана, які вивчають інформаційний та психологічний впливи на прийняття рішень економічними агентами.

Основна мета статті полягає у методологічному аналізі причин стадної поведінки інвесторів та її впливу на прийняття рішень агентами для раннього виявлення можливих негативних наслідків, що призводять до формування спекулятивних фінансових ««бульбашок»».